

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**Az allegória mint interpretációs séma – kognitív
poétikai vizsgálódások**

Török Mária

Témavezető: Dr. habil. Csátár Péter

DEBRECENI EGYETEM

Nyelvtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2022.

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A funkcionális-kognitív allegóriakutatás különböző irányzatai a kognitív nyelvészet fogalmait a klasszikus allegóriafogalomba igyekeznek integrálni azzal a céllal, hogy megalkossák a klasszikus allegóriafogalom kognitív újraértelmezését. A retorikai allegóriadefiníciókkal szemben ezek a meglehetősen eltérő definíciós kísérletek mind az allegorézis processzuális aspektusait állítják a középpontba, ám mindezidáig nem vezettek el egységes kognitív allegóriafogalomhoz. Ezért a disszertáció középpontjában **az allegorézis mint kognitív folyamat megragadása áll, kognitív poétikai keretben**. Más szavakkal a disszertáció elsődleges célkitűzése, hogy az allegóriára jellemző konzisztens kétsíkúság processzuális aspektusainak kognitív szempontú vizsgálatával hozzájáruljon egy kognitív allegóriafogalom kidolgozásához. Az értekezés elméleti keretét a kognitív nyelvészet és a kognitív poétika képezi. Ebből a kognitív kiindulópontból szemlélve az allegorézist amellet érvelek, hogy az alakzatok és trópusok egy kognitív poétikai vállalkozás keretében sémákként írhatók le, az allegória pedig ezen feltételezett általános konceptuális séma egyik specifikációja. Ez az általános konceptuális séma, amely kettő (v. több) konceptuális tartomány összekapcsolásából áll, különböző formákban aktualizálódhat és különböző diskurzusokba beágyazódva jelenhet meg. A metafora, a megszemélyesítés, a szimbólum, az ironia ill. az allegória ezen általános konceptuális séma specifikálódásai. Első megközelítésben ezen általános konceptuális séma allegóriatipikus specifikációja egy langackeri értelemben vett diszkurzív sémákként (*discourse genres*; Langacker 2008)¹ írható le. A produkció oldaláról szemlélve ez az általános konceptuális séma számos alakzatot és trópusot motivál. A recepció oldaláról szemlélve a különböző alakzatokhoz és trópusokhoz kötődően olyan használatalapú diszkurzív sémák keletkeznek az olvasóban, amelyeket a használati eseményekből absztrahál. Mindezen előfeltevésekből kiindulva az allegóriát az értelmezés egy olyan diszkurzív sémájának tekintem, amelyet olvasási tapasztalatainkból és irodalmi képzettségünkől vonatkoztatunk el, és amelynek használatát kulturális tapasztalataink koordinálják.

Az allegória interpretációs sémájának specifikuma első megközelítésben a konzisztens kétsíkúságban ragadható meg. Kognitív poétikai kutatásaim középpontjában az allegória ezen

¹ Ennek a feltételezett általános konceptuális sémának ill. a metafora, a megszemélyesítés, a szimbólum és az allegória esetében történő specifikálódásainak a leírása kognitív poétikai keretben nem szerepel a disszertáció célkitűzései között, jövőbeni kutatási célként fogalmazható meg.

definitórikus tulajdonsága, a **konzisztens kétsíkúság**² áll. A következő két kognitív tényező szerepét vizsgálom az allegóriára jellemző konzisztens kétsíkúság kialakulásában:

- a nyelvi megkonstruálás (*construal*; Langacker 2008)³
- az allegória alapjául szolgáló analógia típusa

Ezen kognitív tényezők feltételezhetően kulcsfontosságú szerepet töltenek be az allegória interpretációs sémájának aktiválódásában és fenntartásában, amely az értelmezés konzisztens kétsíkúságához vezet. A kognitív poétika (Bergs & Schneck 2013; Freeman 2007a; 2007b; Stockwell 2015) módszertanával megkísérelem az irodalmi sémák (Stockwell 2002), a nyelvi megkonstruálás (Langacker 2008) és az analógia (Thagard 1999; Gentner 1983; Holyoak & Thagard 1995) szerepének feltárását a konzisztens kétsíkúság kialakulásában. Egy ilyen összetett kognitív poétikai vállalkozás szükségessé teszi az értekezés központi problémájának, részproblémákra való lebontását.

1. részprobléma: a nyelvi megkonstruáltság szerepe az allegória interpretációs sémájának aktiválásában

2. részprobléma: az analógiák szerepe az allegória interpretációs sémájának aktiválásában

Mind az 1. részprobléma, mind pedig a 2. részprobléma két önálló esettanulmány központi problémáját képezi, amelynek eredményeit az értekezés második felében mutatom be. Mindkét részproblémával kapcsolatban felállítok egy munkahipotézist (H1 és H2), amelyekből levezethetők a két esettanulmány alapkérdései (=AK) (AK1 és AK2). Az esettanulmányok lezárásaként összegzem a kapott eredményeket, pontosítom az esettanulmányok alapkérdéseit (AK1 és AK2) és az eredmények fényében felülvizsgálom az esettanulmányokban felállított munkahipotéziseket (H1 és H2).

Mindkét esettanulmány a következő alapfeltevésből indul ki. A konzisztens kétsíkúság az allegorikus szövegek olyan jellemzője, amelynek kialakulásában a szöveg nyelvi megkonstruáltsága és az allegória alapját képező analógia központi szerepet játszik. Ez az

² A konzisztens kétsíkúság mind a retorikai mind a funkcionális-kognitív allegóriadefiníciókban az allegória meghatározó jellemzőjeként szerepel. Az allegória típusától függően a konzisztencia mértéke változó lehet, azonban a folytonos kétsíkúság minden allegóriatípus központi jellemzője.

³ A 'konstruálás' (*construal*; Langacker 2008) a nyelvi tevékenységen keresztül megvalósuló fogalmi konstruálást jelenti. Az eredeti fogalom magában foglalja mind a konstruálás folyamatát, mind a folyamat produktumát. Ezek megkülönböztetésére, vagyis konstruálás processzuális és reprezentációs aspektusainak elkülönítésére a konstruálás (folyamat) és konstrukció (produktum) megnevezéseket használom.

alapfeltevés azonban még pontosításra szorul, ezért az allegóriára jellemző konzisztens kétsíkúsággal kapcsolatban két részhipotézist állítok fel.

H1: Az allegória konzisztens kétsíkúsága az allegorikus szövegek olyan sajátossága, amely a szöveg nyelvi megformáltsága folytán keletkezik. Ennek a nyelvi megformáltságnak a központi eleme az allegóriára jellemző, mondatszinten is megjelenő figyelemirányítási mintázat, amely ahhoz vezet, hogy az olvasó figyelme folyamatosan megosztódik a konkrét és az elvont allegorikus értelem között.

Az előbbi részhipotézisből vezethető le az első esettanulmány alapkérdése (AK1).

AK1: Hogyan járulnak hozzá a mondatok figyelemirányítási mintázatai az allegorikus kétértelműség kialakulásához, ill. a kognitív nyelvészet mely fogalmaival írható le a figyelemirányításnak az allegóriára jellemző mintázata egy kognitív poétikai vállalkozás keretein belül?

A nyelvi megformáltság mellett az allegória alapjául szolgáló analógia típusa is feltételezhetően nagy mértékben befolyásolja az értelmezés irányát ill. az allegorikus értelmezés konzisztenciáját. Okonski (2015) eredményeit és a strukturális dominancia elvét (Gentner 1983)⁴ alapul véve ezzel kapcsolatban a 2. esettanulmány a következő hipotézist állítja fel:

H2: Ha az allegória alapját képező analógia strukturális analógia, ez nagyobb eséllyel fog az allegória interpretációs sémájának aktiváláshoz elvezetni, mint az, ha az allegória alapját képező analógia formai analógia.

Az előbbi részhipotézisből levezethető a 2. esettanulmány alapkérdése (AK2).

AK2: Hogyan befolyásolja az allegória alapját képező analógia az allegorikus értelmezés prominenciáját?

⁴ Gentner (1983) szerint a strukturális dominancia nem csak az analogikus leképezéseknél, hanem az ún. konzisztensen metaforikus, vagy potenciálisan allegorikus szövegeknél is meghatározó elv. A 'konzisztensen metaforikus' ill. 'potenciálisan allegorikus' egy olyan megkülönböztetés, amelyet mind Gentner (1983), mind Okonski (2015) használ, és amely egy feltételezett skalarításra utal metaforikus és allegorikus kifejezések között, amelyet nem fejtenek ki részletesebben.

AK1 és AK2 az értekezés két kognitív poétikai esettanulmányának alapkérdései. Mindkét kognitív poétikai esettanulmány az értekezés célkitűzéseire igazodik, annak tematikusan összefüggő egységei. Az allegória processzuális aspektusait vizsgálják, mégpedig azokat a feltételeket és tényezőket, amelyek hozzájárulnak az allegória interpretációs sémájának aktiválásához, ilyen módon pedig a konzisztens kétsíkúság kialakulásához.

Szerkezetét tekintve a dolgozat két nagyobb logikai egységre osztható. Az első logikai egység az allegória kognitív poétikai vizsgálatához szükséges elméleti és módszertani háttér ismertetése. Első lépésként a retorikai allegóriadefiníciót és a funkcionális-kognitív allegóriakutatás néhány irányát mutatom be. Funkcionális-kognitív allegóriakutatás alatt az allegóriakutatás azon irányát értem, amely a retorikai allegóriafogalomból kiindulva az allegóriafogalmat általános kognitív mechanizmusok kontextusában és a funkcionális nyelvszemlélet tükrében vizsgálja. Jelen értekezés eredményei is az allegóriakutatás ezen vonalát kívánják erősíteni. A különböző definíciós kísérletek bemutatásakor elsősorban azokat az allegóriához közel álló alakzatokat és trópusokat, illetve kognitív tényezőket és mechanizmusokat vizsgálom, amelyek a retorikai és a funkcionális-kognitív definíciók kiindulópontjaiként szolgálnak. Vagyis a metafora, a blend, a szimbólum, az irodalmi sémák és az allegória összefüggéseit tárgyalom. Ezután a kognitív poétika kialakulásának történetét mutatom be azzal a céllal, hogy ennek a viszonylag fiatal irányzatnak a tudománytörténeti háttérét láttassam, emellett kitérek a kognitív poétika elméleti alapvetéseire, célkitűzéseire és különböző irányzataira. Az értekezés második nagyobb tematikus egységében a két kognitív poétikai esettanulmány eredményeit ismertetem, egyúttal az esettanulmányok alapkérdéseire (AK1 és AK2) az eddigi eredmények alapján adható választ is megfogalmazom. Végül a kitekintésben kitérek az allegória kognitív poétikai vizsgálatának nyitott kérdéseire, problematikus aspektusaira, illetve további kutatási célokat fogalmazok meg.

2. Az alkalmazott módszerek vázolója

2.1. Az 1. esettanulmányban alkalmazott módszerek

Az allegória értelmezési sémáját a kognitív poétika módszereit felhasználva két esettanulmányban vizsgálom. Az első esettanulmány elméleti irányultságú és elsősorban a H1 felülvizsgálatára és pontosítására irányuló elméleti megközelítéseket, javaslatokat tartalmaz.

Az 1. esettanulmány a szisztematikus szövegelemzést introspekcióval kombinálja, valamint az irodalmi sémák ('literal schemas'; Stockwell 2002) és a konstruálás ('construal'; Langacker 2008) fogalmainak bevonása mellett érvel az allegória kognitív poétikai kutatásába. Az elemzés az allegória processzuális aspektusaira fókuszál és egy kiválasztott értelmezést (A1)⁵ vesz alapul. A próbaelemzés során a langackeri kognitív grammatika (1987, 1991, 2008) azon elemeit teszem próbára, amelyek kognitív poétikai szemszögből a AK1 megválasztásában releváns eszközök lehetnek. Ezeket a kiválasztott allegorikus szöveg (Walter Benjamin: *Möwen*) kognitív poétikai elemzésében fogalmi keretként használom. Az A1 értelmezésből kiindulva a kognitív poétikai elemzés a szöveg figyelemirányítási mintázatait igyekszem rekonstruálni, mindeközben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a feltárt figyelemirányítási mintázatok miképp támogathatják az A1 kiépülését.

2.2. A 2. esettanulmányban alkalmazott módszerek

A második esettanulmány elsősorban kvantitatív módszereket alkalmaz, amelyeket egyes pontokon kvalitatív módszerekkel egészít ki. Az esettanulmány kiindulási pontjaként Okonski (2015) kognitív pszichológiai kísérletei szolgálnak, amelyek az ún. 'testesült allegória-hipotézisének' ('*Embodied-Allegory Hypothesis*') felülvizsgálatára irányultak. Vizsgálódásainak középpontjában olyan kognitív mechanizmusok szövegértelmezésben betöltött szerepe állt, mint a metaforikus gondolkodás és a mentális szimuláció képessége. Okonski kísérlete során egy allegorikus vers (Adrianne Rich: *Diving Into The Wreck*) értelmezési folyamatát vizsgálta. Okonski (2015) szerint a naiv átlagolvasóknál a nem egyértelműen allegorikus szövegtípusoknál is megfigyelhető egy allegorézisre való erős hajlam, ennek a tendenciának egy lehetséges magyarázatát az allegorikus gondolkodás fundamentalitásában látja. Az allegorézist egy alapvető kognitív képességként tekinti, amely egy pervazív értelemképzési mintának működtetését jelenti. Vagyis az olvasás során mentálisan szimulált testesült tapasztalatainkat olyan átfogó szimbolikus témák mentén értelmezzük, mint az ÉLET, BARÁTSÁG, SZERELEM, EMBERI KAPCSOLATOK, JÖVŐ stb. A 2. esettanulmány Okonski (2015) az allegorikus értelmezések pervazivitásával kapcsolatos hipotézisét teszteli. A kérdőíves adatgyűjtésében szereplő allegorikus szövegekben olyan

⁵ Interpretáció A1: A *Möwen* c. szöveg a szövegértelmezés allegóriájaként is értelmezhető (Kurz 2009: 30-31). Kurz ugyanakkor felhívja a figyelmet más lehetséges allegorikus interpretációra is, amelyeket az 1. esettanulmányban szereplő elemzés nem vesz alapul, pl.: a szerző politikai környezetének allegóriája, ill. az akkori értelmiség politikai magatartásának allegóriája (2009: 32ff.).

kognitív tényezőket, változókat manipuláltam, amelyek feltételezésem szerint kulcsfontosságú szerepet töltenek be az allegorikus értelmezési séma aktiválódásában:

(1) az allegória alapját képező analógia típusa (formai vs. strukturális)

(2) irodalmi sémák

Ezen belül a következő tényezők nagy valószínűséggel aktiválnak olyan irodalmi sémákat, amelyek az értelmezést az allegorézis irányába terelik: a kérdőíves vizsgálat instrukcióiban szereplő „vers” szó, a cím és verses forma, vagyis a strófák. Ezért a kérdőíves vizsgálatban a kiválasztott versszövegeknél ezen változók különböző ’beállításaival’ dolgoztam, hogy megfigyelhessem ezek hatását az értelmezési irányra (konkrét vs. allegorikus):

- strukturális vs. formai analógia
- cím (+ / -)
- verses forma (+ / -)
- konkrét nyelvi utalás egy átvitt értelmezésre (+ / -)

Amennyiben ezeknek a változóknak a különböző beállítái szignifikáns változást eredményeznek az értelmezés irányában, akkor megerősítést nyer az a feltételezés, miszerint ezen tényezők az allegorikus értelmezés kiváltói. Az eredmények alapján következtetéseket vonhatunk le azt illetően, hogy melyek az allegorikus értelmezés szükséges feltételei, illetve tovább árnyalható Okonski (2015) hipotézise az allegorikus gondolkodás pervazivitásával kapcsolatban.

3. Az eredmények tézisszerű felsorolása

3.1. Eredmények és diszkusszió

Az 1. esettanulmány eredményei alapján elmondható, hogy a mondatfókuszok és az általuk aktivált irodalmi sémák két tudásterület, a MADARAK és a SZÖVEG közötti szabályos váltakozásra utalnak. Azonban a figyelemirányításnak ezen mintázata a vizsgált allegorikus szöveg (Walter Benjamin: *Möwen*) esetében önmagában nem biztosítja a konzisztens kétsíkúságot. A konzisztens kétsíkúságot inkább a hosszú távú memóriában tárolt tudás olyan részei biztosítják, amelyek az értelmezés szempontjából relevánsak és képesek kiegyenlíteni az értelmezés során felmerülő inkonzisztenciákat. A 2. esettanulmány eredményei alapján megállapítható, hogy a formális analógiára épülő allegóriáknál az irodalmi sémák jelenléte jelentősen megnövelte az allegorikus értelmezés prominenciáját, szemben a strukturális

analógiára épülő allegóriákkal, ahol az allegorikus értelmezés a változók különféle beállításai mellett is prominens maradt. Okonski (2015) az allegorikus gondolkodás pervazivitásával kapcsolatos tézisének az 1. és a 2. esettanulmány eredményei alapján a következő meglátásokkal egészíthetjük ki: az allegorikus értelmezés erősen sémaalapú és viszonylag erősen analógiaalapú. Ezen kívül arra is következtethetünk az eredmények alapján, hogy tartalmi, szöveg- és nyelvi sémák, valamint ezek rögzült, konvencionalizálódott összekapcsolódásai azon komplex szövegszintű markerek közé tartoznak, amelyek aktiválják az allegória interpretációs sémáját. Azonban ahhoz, hogy az egyes irodalmi sémák komplex szövegszintű markerré válását a különböző allegoriatípusok esetében tisztázzuk, további kognitív poétikai vizsgálatok szükségesek.

A vizsgált kognitív tényezők allegoriatipikus konzisztencia kialakulásában betöltött szerepe a két esettanulmány fényében a következőképp összegezhető: az allegória alapját képező analógia típusa és a tartalmi sémák konstitutív szerepet töltenek be az allegoriatipikus konzisztencia kialakulásában. Fontos azonban megjegyezni, hogy mivel a vizsgálat alapját képező szöveg egy deskriptív, implikatív allegória, ez a megállapítás csak a deskriptív, implikatív allegóriák esetében helytálló.

3.2. Összefoglalás és kitekintés

A két esettanulmány eredményei megerősítették a nyelvi megkonstruálás, az analógia típusa és az irodalmi sémák relevanciáját, az allegorikus értelmezés prominenciájának és konzisztenciájának kognitív poétikai vizsgálatában. A két alapkérdésre az eddigi eredmények alapján a következő válasz adható:

AK1: Hogyan járulnak hozzá a mondatok figyelemirányítási mintázatai az allegorikus kétértelműség kialakulásához, ill. a kognitív nyelvészet mely fogalmaival írható le a figyelemirányításnak az allegóriára jellemző mintázata egy kognitív poétikai vállalkozás keretein belül?

AK1v: A mondatfókuszok és az általuk aktivált irodalmi sémák két tudásterület, a MADARAK és a SZÖVEG közötti szabályos váltakozásra utalnak, azonban a figyelemirányításnak ezen mintázata a vizsgált allegorikus szöveg (Walter Benjamin: *Möwen*) esetében önmagában nem biztosítja a konzisztens kétsíkúságot. A konzisztens

kétsíkúságot inkább a hosszú távú memóriában tárolt tudás olyan részei biztosítják, amelyek az értelmezés szempontjából relevánsak és képesek kiegyenlíteni az értelmezés során felmerülő inkonzisztenciákat. A figyelemirányítás allegóriára jellemző mintázata a konstruálás (Langacker 2008) és az irodalmi sémák (Stockwell 2002) kombinált módszerével egy kognitív poétikai elemzés során részben rekonstruálható. Az elemzés során felmerülő módszertani problémák megoldására javasolt egyéb fogalmak a használati esemény, prominencia, elaboráció, valamint a mentális hozzáférés ösvényei.

AK2: Hogyan befolyásolja az allegória alapját képező analógia az allegorikus értelmezés prominenciáját?

AK2v: A strukturális analógián alapuló allegóriák esetében az allegorikus értelmezés különböző sémabeállítások mellett is nagyobb valószínűséggel lesz a prominens olvasat, mint a formai analógiára épülő allegóriák esetében.

Az 1. esettanulmány kérdéseket vet fel a nyelvi megkonstruálás és az irodalmi sémák viszonyával kapcsolatban a különböző allegóriatípusok esetében. Feltételezhető, hogy a különböző allegóriatípusok esetében a konzisztencia alapjai az irodalmi sémák közötti különböző koaktivációs viszonyokban, ezeknek rögzült mintáiban keresendők. A vizsgált *Möwen* c. szöveg egy deskriptív, implikatív allegóriát tartalmaz, amelyben az allegorikus alapmintákhoz (pl. UTAZÁS) társított tartalmi sémáknak (pl. UTAZÁS – ÉLET) kulcsfontosságú szerep jut. Például a vizsgált *Möwen* c. szövegben szereplő implikatív allegória esetében az allegorikus értelmezés prominenciáját és konzisztenciáját nagymértékben elősegíti az allegória egyik tipikus alapmintájának (JELENET), ezen belül is az elbeszélőnek a mondatszinon ismétlődő nyelvi fókuszálása. A strukturális analógiára épülő illetve az explikatív allegóriák esetében azonban az allegória alapmintáinak fókuszálása kevésbé tűnik szükségesnek. Az előbbi típusokban az explicit nyelvi utalások egy allegorikus céltartományra, valamint a strukturális analógia olyan erős szövegszintű markerek, amelyek önmagukban képesek aktiválni az allegória interpretációs sémáját.

A 2. esettanulmány eredményei ugyanakkor kérdéseket vetnek fel a konzisztencia és a prominencia összefüggéseit illetően. Mivel az értelmezés konzisztenciája az allegória interpretációs sémájának centrális jellemzője, ezért a strukturális analógiára épülő allegóriák

esetében az allegorikus értelmezés a prominens szemben a szó szerinti értelmezéssel. A formális analógiára épülő allegóriáknál ezzel szemben az allegorikus értelmezés kevésbé prominens. A produkció oldaláról szemlélve a különböző allegoriatípusok különböző konzisztenciateremtő eszközökkel élnek. A vizsgált *Möwen* c. szöveg esetében az allegóriára jellemző konzisztencia az allegorikus alapmintaként számon tartott JELENET, ezen belül is az elbeszélő visszatérő fókuszálásával illetve elszórt explicit nyelvi utalások által, pl. 'lesbar' ('olvasható'), 'Gewebe' ('szövet') által csak gyengén biztosított. Ezzel szemben például Robert Frost: *A járatlan út* és *Kései séta* című költeményeiben az allegóriára jellemző konzisztencia szövegszinten erősebben biztosított mint a *Möwen* c. szöveg esetében. Ilyen explicit konzisztenciateremtő eszköz Frost mindkét versében az UTAZÁS tudásterülethez tartozó elemek visszatérő fókuszálása, amely az allegória alapmintáihoz tartozik. Egyéb konzisztenciateremtő eszközöknek bizonyulnak továbbá a cím, a verses forma és az ezekkel asszociált tudásterületek, például a versek tipikus témái, motívumai (vö. Török 2018). A vizsgált Frost-versek esetében mind az implicit mind az explicit koherenciateremtő eszközök egy allegorikus alapmintára (UTAZÁS) irányítják a figyelmet, amely önmagában képes aktiválni az allegória interpretációs sémáját. A két esettanulmányban megvizsgált allegorikus szövegek alapján megállapítható, hogy az implikatív allegóriák esetében az allegória értelmezési sémájának aktiválásához nagyrészt asszociációk vezetnek el, ennek aktiválása nem szövegszinten biztosított. A *Möwen* c. szöveg esetében ez az alapminta a JELENET. Ez az allegóriára jellemző alapminta korábbi értelmezésekkel (akár konvencionalizálódott vagy 'betanult' értelmezésekkel) együtt rögzül a hosszú távú memóriában, és kiindulópontként szolgálhatnak az olvasó számára. Ha azonban a szöveg ellentmond az olvasó várakozásainak, akkor a begyakorolt értelmezési irányt megváltoztatja.

Összegezve elmondható, hogy az allegorikus értelmezés két síkja vagy rögzült koaktivációs viszonyokon alapulva (ÉLET-UTAZÁS) vagy asszociációk mentén épül ki. A *Möwen* c. szöveg esetében ez az asszociációs lánc a következőképp rekonstruálható: jelenet – elbeszélői helyzet, én-elbeszélő – beszámoló – megfigyelés – értelmezés – olvasás – szöveg. Azonban az előbbi megállapítást, az explikatív és az implikatív allegóriák konzisztenciaépítő elemeire vonatkozóan további kognitív poétikai vizsgálatok során szükséges felülvizsgálni. A kutatás ezen pontján, az eddig elvégzett kognitív poétikai vizsgálatok alapján elmondható, hogy az allegóriára jellemző alapminták (pl. UTAZÁS, JELENET, KERT, TÁJ) az allegorikus értelmezés legerősebb triggerei, amelyek az olvasót konzisztens kétsíkúság kiépítésére 'szólítják fel'.

Jelen értekezés az allegória processzuális aspektusai közül csupán hármat vett nagyító alá: az irodalmi sémák, a nyelvi megkonstruálás és az analógia szerepét az allegorézisben. A két kognitív poétikai esettanulmány eredményei betekintést nyújtanak az allegorézis összetett kognitív folyamatába. Emellett rámutatnak az allegorézis komplexitásának mélyebb rétegeire, ugyanakkor körvonalazzák annak kognitív alapjait, sematikus magját is.

Hivatkozott szakirodalom

- Bergs, A. & Schneck, P. (2013): Kognitive Poetik. In: Stephan, A. /Walter, S. (Hg.): *Handbuch Kognitionswissenschaft*. Stuttgart/Weimar: J. B. Metzler.
- Freeman, M. H. (2007a): The Fall of the Wall Between Literary Studies and Linguistics: Cognitive Poetics. In: Kristiansen, G. & Achard, M. & Dirven R. & Ruiz de Mendoza, F.(eds.): *Applications of Cognitive Linguistics: Foundations and Fields of Application*, 403-428. Berlin: Mouton de Gruyter,
- Freeman, M. H. (2007b): Cognitive linguistic approaches to literary studies: State of the art in cognitive poetics. In: Geeraerts, D. & Cuyckens, H. (Hg.): *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford/New York: Oxford University Press, S. 1175–1202.
- Gentner, D. (1983): Structure-mapping: A theoretical framework for analogy. In: *Cognitive Science* 7, S. 155–170.
- Holyoak, K. J. & Thagard P. (1995): *Mental Leaps: Analogy in Creative Thought*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kurz, G. (2009): *Metapher, Allegorie, Symbol*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Langacker, R. (1987): *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites*. Volume I. Stanford University Press.
- Langacker, R. W. (1991): *Foundations of Cognitive Grammar: Descriptive Application*. Volume II. Stanford University Press.
- Langacker, R. W. (2008): *Cognitive Grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Török, M. (2018): Az allegóriaértelmezés kognitív nyelvészeti modellálhatósága egy empirikus vizsgálat tükrében. In: *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* (ISSN: 1788-9979): (2. szám (2017)) pp. 90-106.
- Okonski, L. (2015): *Diving into the Wreck: Embodied Experience in the Interpretation of Allegory*. UC Santa Cruz: Electronic Theses and Dissertations.
- Stockwell, P. (2002): *Cognitive Poetics: An Introduction*. London: Routledge.
- Stockwell, P. (2015): Poetics. In: Dabrowska, E. & Divjak, D. (eds.) (2015): *Handbook of Cognitive Linguistics*. (=Handbooks of Linguistics and Communication Science, Vol. 39.), Berlin/ Boston: Walter de Gruyter.
- Thagard, P. (1999): *Kognitionswissenschaft: ein Lehrbuch*. Aus dem Amerikanischen übersetzt von Marco Mantani, Daniela Egli. Stuttgart: Klett-Cotta.

Nyilvántartási szám: DEENK/210/2022.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Török Mária
Doktori Iskola: Nyelvtudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10055511

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

1. **Molnár, M.:** Konstruálási folyamatok az allegorikus szövegvilágban.
In: Nyelvi rendszer, diskurzus, oktatás: Tanulmányok a 14. Félúton konferenciáról. Szerk.:
Hrenek Éva, ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, 8-16, 2021. ISBN:
9789634893189

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

2. **Molnár, M.:** Az allegóriaértelmezés mentális ösvénye.
Argumentum (Debr.). 14, 54-78, 2018. EISSN: 1787-3606.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

3. **Török, M.:** Die Rolle der Analogien in dem allegorischen Interpretationsprozess - eine kognitiv
poetische Untersuchung.
Jahrb. ung. Ger. 2019, 23-48, 2020. ISSN: 1217-0216.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

4. **Molnár, M.:** Az allegóriaértelmezés kognitív nyelvészeti modellálhatósága egy empirikus vizsgálat
tükrében.
Alk. nyelvész. közl. 12, 90-106, 2018. ISSN: 1788-9979.

További közlemények

Idegen nyelvű, hazai könyvek (1)

5. Összeáll. Pintye, E., **Török, M.**: Deutsch-ungarische Presseschau: Didaktizált német nyelvű szöveggyűjtemény az alap- és tanárszakos képzés számára. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 104 p., 2021.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

6. **Molnár, M.**: Übersetzung figurativer Ausdrücke in Gedichten: Eine kognitiv linguistische Untersuchung.
Juvenilia. 6, 262-277, 2015. ISSN: 1788-6848.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

7. **Molnár, M.**: Die Allegorie als konzeptuelles Muster in der kognitiven Linguistik.
Spracht. German. Linguist. 27 (2), 155-198, 2017. ISSN: 1218-5736.

Egyéb folyóiratközlemények (3)

8. **Molnár, M.**: Kristin Börjesson: The Semantics-Pragmatics Controversy.
Spracht. German. Linguist. 27 (1), 89-92, 2017. ISSN: 1218-5736.
9. **Molnár, M.**: Sybille Krämer, Christina Ljungberg (eds.): Thinking with Diagrams.
Spracht. German. Linguist. 27 (2), 201-203, 2017. ISSN: 1218-5736.
10. **Molnár, M.**: Wolfgang Wildgen: Kognitive Grammatik: Klassische Paradigmen und neue Perspektiven.
Spracht. German. Linguist. 27 (2), 205-207, 2017. ISSN: 1218-5736.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2022.04.14.

